

WYTYCZNE MIĘDZYAGENCYJNE – W SKRÓCIE

Profilaktyka i kontrola chorób zakaźnych wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji

Aktualizacja 2023 r.

Kontekst

Wirusowe zapalenie wątroby typu B i C, HIV i gruźlica (TB) to nadal rozprzestrzeniające się i powszechnie występujące choroby o dużym współczynniku umieralności w Unii Europejskiej/Europejskim Obszarze Gospodarczym (UE/EOG) i krajach wschodniej części obszaru objętego europejską polityką sąsiedztwa (EPS).

Choroby te są przedmiotem uwagi w ramach celu zrównoważonego rozwoju ONZ (SDG) nr 3.3, którym jest „do 2030 roku wyeliminować epidemie AIDS, gruźlicy, malarii i zaniedbanych chorób tropikalnych oraz zwalczyć wirusowe zapalenie wątroby, choroby przenoszone przez wodę oraz inne choroby zakaźne”. Kraje nie osiągną tego celu SDG, jeśli choroby te nie zostaną zwalczone we wszystkich populacjach, także wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji.

Wynika to z faktu, że przyjmowanie narkotyków drogą iniekcji nadal jest istotnym czynnikiem ryzyka zarażenia się chorobami zakaźnymi przenoszonymi przez krew (np. wirusowym zapaleniem wątroby typu B i C, HIV), a osoby używające środków odurzających w ten sposób są narażone na wysokie ryzyko innych chorób zakaźnych (np. zakażeń przenoszonych drogą płciową, gruźlicy) na obszarze UE/EOG i EPS.

Profilaktyka i kontrola chorób zakaźnych wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji są ważne, ponieważ choroby te pogarszają jakość i skracają długość życia. Istnieje również ryzyko dalszego przenoszenia wirusa na inne osoby, także te, które nie używają środków odurzających drogą iniekcji.

W ostatecznym rozrachunku może to generować zarówno pośrednie, jak i bezpośrednie koszty społeczne, na przykład poprzez utratę produktywności, wysokie koszty leczenia i opieki.

Cel i grupa docelowa

Wspólne wytyczne Europejskiego Centrum ds. Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) i Europejskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (EMCDDA) mają na celu wspieranie decydentów i podmiotów odpowiedzialnych za planowanie programów zdrowia publicznego/programów socjalnych poprzez wzmocnienie bazy dowodowej wykorzystywanej do opracowywania krajowych strategii, polityki i programów zapobiegania i kontroli zakażeń i chorób zakaźnych wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji.

Maksymalizacja korzyści z interwencji

Aby osiągnąć maksymalne korzyści, interwencje te powinny być odpowiednio finansowane i realizowane zgodnie z zasadami profilaktyki i świadczenia usług. Obejmują one wdrażanie określonych działań zapobiegawczych:

- w połączeniu z innymi, w celu maksymalizacji zasięgu i skuteczności;
- w kontekście innych istotnych działań w zakresie promocji zdrowia, które są ukierunkowane na czynniki strukturalne i indywidualne promujące zdrowsze lub bezpieczniejsze zachowania (np. działania zmniejszające stygmatyzację i dyskryminację; promowanie bezpieczniejszych zachowań seksualnych i związanych z używaniem narkotyków); oraz
- stosowanie z praktycznego, ukierunkowanego, opartego na społeczności i skoncentrowanego na osobie podejścia.

Kluczowe obszary interwencji po krytycznym przeglądzie dowodów przez panel ekspertów

Korzystając z dostępnych i najbardziej przekonujących dowodów oraz pozytywnych opinii ekspertów, a także najlepszych praktyk zgodnie z istniejącymi międzynarodowymi wytycznymi, określono sześć kluczowych obszarów interwencji. Ich przyjęcie powinno być traktowane jako kluczowy element kompleksowego podejścia, opartego na uwzględnieniu odpowiednich potrzeb operacyjnych oraz ram prawnych i regulacyjnych, do celów profilaktyki i kontroli chorób zakaźnych wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji:

1 Udostępnianie sterylnego sprzętu do iniekcji

Udostępnianie sterylnych igieł i strzykawk oraz innego sprzętu do przygotowywania narkotyków (kuchenek, filtrów i wody do wstrzykiwań), także w więzieniach i za pośrednictwem aptek.

2 Leczenie uzależnienia od narkotyków

Oferowanie leczenia agonistami opioidów (OAT), również w więzieniach.

Zapewnienie sterylnego sprzętu do iniekcji w połączeniu z OAT.

Udzielanie informacji, edukacji, doradztwa i szkoleń w zakresie umiejętności wraz z programem OAT oraz programami wymiany igieł i strzykawk, w tym w więzieniach.

3 Szczepienia

Oferowanie szczepień przeciw wirusowemu zapaleniu wątroby typu A i B, infekcjom układu oddechowego, takim jak COVID-19 i grypa, oraz przeciw tężcowi w celu zapobiegania zakażeniom lub ich powikłaniom u osób używających środków odurzających drogą iniekcji; ponadto, zwłaszcza w przypadku osób żyjących z HIV, które używają środków odurzających drogą iniekcji, oferowanie szczepionek przeciwko pneumokokom i wirusowi brodawczaka ludzkiego.

4 Diagnostyka zakażeń TB

Rutynowo przeprowadzać dobrowolne, poufne badania za świadomą zgodą i zgodnie z odpowiednimi wytycznymi dotyczącymi:

- wirusowego zapalenia wątroby typu C i HIV dla wszystkich osób, używających środków odurzających drogą iniekcji;
- wirusowego zapalenia wątroby typu B dla wszystkich osób używających środków odurzających drogą iniekcji, w przypadku których szczepienia są niewystarczające lub niekompletne;
- zakażeń przenoszonych drogą płciową (np. kiły, chlamydii, rzeżączki) u wszystkich osób używających środków odurzających drogą iniekcji z objawami STI lub u osób o podwyższonym ryzyku (np. posiadających wielu partnerów seksualnych, świadczących usługi seksualne w zamian za pieniądze lub narkotyki);
- gruźlicy u wszystkich osób używających środków odurzających drogą iniekcji z objawami gruźlicy lub u osób o podwyższonym ryzyku (np. narażonych na zakażenie lub predysponujących do zakażenia).

Wszystkie osoby z pozytywnym wynikiem testu powinny być objęte opieką.

5 Leczenie chorób zakaźnych

Oferuje:

- leczenie przeciwwirusowe dla osób, u których zdiagnozowano wirusowe zapalenie wątroby typu B i które kwalifikują się do leczenia;
- leczenie przeciwwirusowe osób, u których zdiagnozowano wirusowe zapalenie wątroby typu C;
- leczenie antyretrowirusowe osób, u których zdiagnozowano HIV;
- leczenie przeciwgruźlicze osób chorych na gruźlicę;
- profilaktyka przeciwgruźlicza w przypadku osób z zakażeniem TB po wykluczeniu choroby TB;
- leczenie innych chorób zakaźnych, takich jak zakażenia przenoszone drogą płciową i bakteryjne zakażenia skóry, zgodnie ze wskazaniami klinicznymi.

Zapewnienie współpracy między dostawcami usług dla osób używających środków odurzających drogą iniekcji a podmiotami świadczącymi opiekę w zakresie chorób zakaźnych w celu zwiększenia dostępności opieki, zwłaszcza w przypadku wirusowego zapalenia wątroby typu C.

Istnieją dowody na to, że przynajmniej w leczeniu wirusowego zapalenia wątroby typu C, przestrzeganie zaleceń może zostać wzmocnione poprzez mentoring rówieśniczy.

6 Pomieszczenia do konsumpcji narkotyków oferujące nadzorowane miejsca do wstrzykiwania*

Zapewnienie nadzorowanych pokojów do wstrzykiwania w celu ograniczenia ryzykownych zachowań wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji, co w konsekwencji mogłoby przyczynić się do zapobiegania przenoszeniu wirusowego zapalenia wątroby typu C i HIV.

*Nadzorowane pokoje do wstrzykiwania istnieją w większości pomieszczeń do konsumpcji narkotyków. Są to placówki opieki zdrowotnej, gdzie osoby, które zakupiły narkotyki w innym miejscu, mogą przyjmować je w czystym środowisku, zazwyczaj pod nadzorem przeszkolonego personelu medycznego. Ramy regulacyjne i prawne różnią się w zależności od kraju i mają wpływ na to, czy tego rodzaju usługi mogą być dostępne i jakie modele operacyjne są dozwolone.

Idąc na przód

Realizacja działań zapobiegawczych ma przyczynić się do osiągnięcia lokalnych, regionalnych, krajowych i międzynarodowych celów w zakresie chorób zakaźnych, jeśli zostaną podjęte na wystarczającą skalę.

Rzeczywistość wdrażania jest złożona, a kraje różnią się pod względem istniejących polityk, możliwości zasobów, systemów opieki zdrowotnej oraz kontekstów społecznych, kulturowych i epidemiologicznych, więc do osób wdrażających wytyczne należy decyzja, które interwencje i ich kombinacje powinny być traktowane priorytetowo, biorąc pod uwagę konkretny kontekst, w którym mają być stosowane.

Aby pomóc państwom w przejściu od treści wytycznych do ich stosowania, przedstawiono również 12 wzorów dobrych praktyk opisujących interwencje i podejścia stosowane z powodzeniem w krajach europejskich w celu profilaktyki i kontroli zakażeń wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji.

Wspólnie pokazują one wartość zaangażowania partnerów, wielodyscyplinarnych podejść oraz zaangażowania pielęgniarek w badania środowiskowe, łączenie osób używających środków odurzających drogą iniekcji z placówkami opieki w zakresie chorób zakaźnych oraz udzielania im pomocy w przestrzeganiu zasad leczenia.

Oprócz interwencji, solidnego nadzoru i ciągłego monitorowania, potrzebne jest prowadzenie nieustannych badań związanych z profilaktyką i kontrolą chorób zakaźnych wśród osób używających środków odurzających drogą iniekcji i należy w nie inwestować.

Przeczytaj pełną treść wytycznych na stronie:

<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/prevention-and-control-infectious-diseases-among-people-who-inject-drugs-2023>

Zapoznaj się z modelami dobrych praktyk na stronie:

<https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/models-good-practice-community-based-testing-linkage-care-and-adherence-treatment>